

Motion till riksdagen 2023/24:1885

av **Amanda Lind och Jacob Risberg (båda MP)**

Kulturpolitiska frågor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna folkbildningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en konsekvensanalys av de aviserade nedskärningarna av folkbildningsanslaget skyndsamt bör presenteras för riksdagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avvisa förslaget om ändring i 7 b § lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma till riksdagen med ett samlat förslag för styrning och uppföljning av folkbildningen när utredningen ”Styrning och uppföljning av folkbildningen – vägval inför framtiden” överlämnats till regeringen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den fria konsten och principen om armlängds avstånd och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för breddad finansiering till kulturen, exempelvis stärkt avdragsrätt och bättre möjlighet till sponsring av kultur, och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kultur i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra den automatiska PLO-uppräknings av det statliga anslaget till regionala kulturverksamheter (1:6 utg.omr. 17) samt av 2:1 (utg.omr. 17) Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka villkoren för civilsamhället och den ideellt organiserade kulturen och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återhämtning efter pandemin och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om centralmuseernas och nationalscenernas situation och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur hyressituationen och villkoren för kulturfastigheter och lokaler för kulturverksamheter generellt kan förbättras och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Operans renovering och utbyggnad och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om digitalisering av kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beredskapsfrågor för skydd av kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stödet till litteratur- och kulturtidskrifter och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra Stärkta bibliotek och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred översyn av den svenska litteraturpolitiken och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av fristadssystemet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de utsända kulturråden och det internationella kulturutbytet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

För Miljöpartiet är det självklart att bildning och kultur är en del av välfärden och den grundläggande demokratiska infrastrukturen. Kulturlivet ska ges goda villkor och stå fritt från politisk styrning. Vi behöver en mångfald av aktörer i hela landet och goda möjligheter för människor till eget skapande. Det blir om möjligt ännu viktigare att i tider av lågkonjunktur och kriser stå upp för ett levande kulturliv för alla.

Folkbildningen måste värnas

Folkbildningen genom studieförbund och folkhögskolor har stor betydelse för bildningen, kulturen och demokratin i vårt land. Den ideella och den professionella folkbildningen når en miljon människor i Sverige årligen och finns i varje svensk kommun. På en del platser i vårt land är studieförbundens lokaler den enda samlingsplats för kommunens invånare som finns. Folkbildningen är en grundpelare i den demokratiska kulturpolitiken där människans fria och frivilliga organisering och bildning tar plats och ges utrymme.

Regeringens nedskärningar på anslagen till studieförbunden är ett slag mot kulturlivet, bildningen, integrationen och ytterst demokratin och det som är vårt gemensamma. Sverige blir ett fattigare land.

Förra året valde även regeringen med stöd av SD att inte förlänga tillfälliga stöd på en halv miljard till folkbildningen. Redan det var ett dråpslag. Nu går man ännu längre,

och skär i själva grundfinansieringen. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte har lämnat någon som helst konsekvensanalys av denna nedskärning. Vi vill se att en sådan skyndsamt presenteras till riksdagen.

Vi vill även avslå förändringen som aviseras i regeringens budget för 2024, att ändra i 7 b § lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde, så att det är regeringen och inte Folkbildningsrådet som fördelar medlen mellan folkhögskolor respektive studieförbund. Förslaget har kritiserats och att göra om fördelningsmodellen för folkbildningen innan den folkbildningsutredning som förra regeringen tillsatte, ledd av liberalen Christer Nylander, är anmärkningsvärt.

Vi vill värna folkbildningens frihet och självständighet, samtidigt som arbetet med modellen för stöd utvecklas. Fusk och oegentligheter ska naturligtvis inte förekomma och vi välkomnar studieförbundens eget utvecklingsarbete på detta område. Nya förändringar träder i kraft till årsskiftet samtidigt som folkbildningsutredningen presenterar sina förslag nästa år. Vi vill att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör återkomma till riksdagen med ett samlat förslag för styrning och uppföljning av folkbildningen när utredningen ”Styrning och uppföljning av folkbildningen – vägval inför framtiden” överlämnats till regeringen. Att genomföra förändringar nu, och samtidigt kraftigt skära ner i budgeten, är skadligt både för bildningsverksamheten runt om i landet och för pågående utvecklingsarbete.

Den fria konsten och principen om armlängds avstånd

Kulturpolitiken ska ha utgångspunkt i den konstnärliga friheten och yttrandefriheten och stimulera en mångfald av kulturella uttryck. Kulturen ska ges förutsättningar, värde och kraft utan att politiken försöker styra dess innehåll eller form. Den fria konsten bryter ny mark och utmanar invanda mönster och föreställningar. För Miljöpartiet är principen om armlängds avstånd grundläggande och ska värnas och stärkas.

Vi förordar bland annat att Kulturrådet ges i uppdrag att bidra med kunskapshöjande insatser och stöd till landets kulturaktörer, kommuner och regioner om principen om armlängds avstånd och hur den kan tillämpas i praktiken. Principen om armlängds avstånd bör även stärkas i bibliotekslagen och i den pågående översynen av kultursamverkansmodellen. Den nationella infrastrukturen för ett brett, kvalitativt utbud av bildkonst, form och konsthantverk måste stärkas. Dessutom behöver villkoren för konstnärer och kulturskapare förbättras, vilket vi utvecklat i motionen Paket för att stärka den fria konsten (2022/23:2176).

Bredda finansieringen av kulturen

Vi vill stärka konstens och kulturens finansiering, och att förbättra förutsättningarna för privat finansiering är en del av det. Även återstartsutredningen har förslag som går i denna riktning. Vi vill att det tillsätts en utredning som tittar på detta, däribland möjligheten till avdrag för investeringar i och sponsring av kultur och avdragsrätt för inköp av konst. Däremot är det avgörande att detta arbete inte sker på bekostnad av en stark offentlig finansiering. För ett brett och rikt kulturliv med en mångfald av uttryck behövs både och.

Kultur i hela landet

Kulturlivet ska vara starkt i hela landet. De statliga kulturinstitutionerna spelar en viktig roll i att finnas närvarande och samverka med aktörer i hela landet. Detta arbete bör följas upp.

Att regeringen nu i sin budget för 2024 avskaffat den automatiska pris- och löneomräkningen (PLO) av anslaget till kultursamverkansmodellen, som stödjer regional kultur i hela landet, är anmärkningsvärt. Det skapar ännu sämre förutsägbarhet för den regionala kulturen och för regionerna och gör det också svårare i budgetarbetet. Detta bör regeringen ändra omgående.

Civilsamhället och det ideellt organiserade kulturlivet står för viktiga bidrag i kulturens ekosystem. Deras roll behöver uppmärksammas och villkor förstärkas.

Återhämtningen efter pandemin

Coronapandemin slog hårt mot kulturen. Återstartsutredningen pekade på behov av långsiktiga stöd för återhämtning. Att regeringen valde att knappt förlänga några återstartsstöd och inte heller svara upp mot behovet av långsiktiga förstärkningar är mycket beklagligt. I tider av lågkonjunktur behöver politiken visa att kulturen är en grundläggande del av vår gemensamma välfärd som är viktig att värna. En långsiktig satsning på kulturens återhämtning bör genomföras och det bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Hyresmodell för kulturfastigheter och lokaler för kulturverksamheter

Våra centralmuseer och nationalscener måste ges goda förutsättningar att hantera situationen med inflation, höjda hyror och i vissa behov av renovering av lokaler. Miljöpartiet välkomnar att hyresmodellen för vissa kulturfastigheter ska ses över igen, men det är inte tillräckligt och det berör enbart fem nationella fastigheter. Centralmuseerna och nationalscenerna behöver, här och nu, få ersättning för förhöjda hyror på grund av lokaler utan att det inkräktar på verksamheten. Nationalmuseum ska inte behöva hålla stängt två dagar i veckan för att staten inte skjuter till medel för hyran.

Dessutom menar vi att det i den pågående översynen av hyresmodell även bör inkluderas en utredning om hur hyressituationen och villkoren för kulturfastigheter och lokaler för kulturverksamheter generellt kan förbättras.

Därtill vill vi återinföra den automatiska pris- och löneomräkningen (PLO) för bidraget till vissa scenkonstinstitutioner (UO17, 2:1), däribland Kungliga Operan, Dramaten och Riksteatern. Att i detta läge avskaffa PLO är ett hårt slag i tuffa ekonomiska tider och innebär nedskärningar, samtidigt som man inte kompenserar alls för andra kostnadsökningar eller tidigare gjorda investeringar i fastigheterna.

Operan

Frågan om renovering och utbyggnad av Kungliga Operans lokaler har utretts i många år av flera regeringar och har blivit allt mer akut. Det är bra att kulturministern agerar i frågan men Miljöpartiet är oroliga för att det uppdrag som nu getts till Statens

fastighetsverk att återkomma med ett förnyat underlag är för snävt och inriktat enbart på att hantera de akuta behoven med en mindre omfattande renovering av lokalerna. Det finns en överhängande risk att det innebär en begränsning av Kungliga Operans verksamhet och utveckling, vilket vore beklagligt.

Den lösning som processats fram under lång tid, NOIO, innebär att Operan kan få en modern byggnad för en modern opera- och dansverksamhet med god arbetsmiljö för de anställda, samtidigt som de kulturvärden som finns i den befintliga byggnaden bevaras. Miljöpartiet förordade i sin budgetmotion för 2023 att nödvändiga steg tas så att Statens fastighetsverk kan påbörja renovering och ombyggnad av Kungliga Operan snarast. Nu inväntar vi det nya underlaget från Statens fastighetsverk. I arbetet förutsätter vi en stor lyhörddhet för Operans inspel och behov. Vi vill understryka att det måste finnas ett stort mått av långsiktighet i beslutet och att behoven för en modern opera- och dansverksamhet tas i noggrant beaktande. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Skydd av kulturarvet

Beredskapen för skydd av vårt kulturarv i händelse av kris eller krig har tagit stor plats i diskussionen under året som gått när Rysslands anfallskrig mot Ukraina har kastat ljus på frågan. Centralmuseerna och andra av landets kulturarvsmyndigheter och -aktörer behöver ges förutsättningar i budget att kunna fördjupa arbetet med beredskapsplaner, evakueringslokaler och andra säkerhetsfrågor. Vi förordar att Riksantikvarieämbetet ges ett uppdrag att samordna arbetet. Det är även viktigt att läns museerna och lokala museer inkluderas i arbetet. Digitalisering av kulturarvet behöver en tydlig samordning och en långsiktig, offensiv planering.

Läsning och litteratur

Arbetet för att främja läsning och litteratur måste inkludera hela samhället. Satsningar på skolan genom bemannade skolbibliotek, inköp av böcker och läsundervisning är avgörande. Men det behövs också ett fungerande ekosystem för litteraturen med bra villkor för författare, förlag, bokhandlare, folkbibliotek med flera. Barn behöver läsande förebilder, då behöver hela samhället präglas av att böcker och läsning blir ett naturligt inslag i vardagen.

Det är därför mycket olyckligt att regeringen skär ner i de viktiga anslagen för litteratur och kulturtidskrifter och läsfrämjandelyftet genom Kulturrådet, avskaffar stödet till folkbiblioteken (Stärkta bibliotek) samt drar ner på studieförbundens verksamhet, som bidrar stort med läs- och skrivfrämjande insatser i hela Sverige. Vi vill istället se en bred satsning på läsandet för alla, där folkbiblioteken, civilsamhället och folkbildningen involveras.

Samtidigt bör situationen för författare ses över. Ersättningarna är ofta låga och ljudbokens inträde medför utmaningar. En översyn av hela litteraturpolitiken behöver göras med inriktningen att författares villkor behöver förbättras i ett fungerande ekosystem för boken. I Norge har man nyligen infört en boklag, och den kommer att vara viktig att följa.

Utveckla fristadssystemet och det internationella kulturutbytet

Yttrandefriheten spelar en central roll i ett demokratiskt samhälle, men vi ser hur den begränsas i många länder. Idag sitter hundratals författare, journalister, bloggare och kulturpersonligheter runt om i världen i fängelse eller är under åtal för att de uttryckt sina åsikter offentligt. När kulturarbetares yttrandefrihet och andra grundläggande mänskliga rättigheter hotas i vår omvärld har vi ett ansvar att erbjuda skydd. Antalet fristäder för författare, journalister, konstnärer och publicister i Sverige behöver utökas för att bättre möta det behov som finns. En översyn av fristadssystemet bör göras för att utöka programmet och säkra förutsättningarna för konstnärer och författare efter det att tiden som fristadskonstnär eller -författare löpt ut.

I det internationella kulturutbytet spelar våra utsända kulturråd en viktig roll. På grund av läget i flera länder, som Ryssland och Kina, har kulturrådens möjlighet att verka begränsats eller dragits tillbaka. Vi vill att regeringen ser över nya lokaliseringar för dessa kulturråd och inte drar ner på ambitionerna för Sveriges roll i att stötta det fria ordet, den fria kulturen och kulturutbytet internationellt.

Amanda Lind (MP)

Jacob Risberg (MP)